

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ПЛІШАКОВА НАТАЛІЯ АНАТОЛІЇВНА

УДК336+351.863](477)

**ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність: 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі фінансів економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Лютий Ігор Олексійович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Барановський Олександр Іванович,
Державний вищий навчальний заклад
«Університет банківської справи»,
проректор з наукової роботи;

доктор економічних наук, доцент
Підхонний Олег Михайлович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри фінансів, грошового обігу і
кредиту.

Захист дисертації відбудеться 13 січня 2017 р. о 12.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.12 Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 03022, м. Київ, вул. Васильківська, 90-А, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, кім. 12.

Автореферат розісланий 9 грудня 2016 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. Л. Каніщенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Посилення процесів фінансової глобалізації та зростання конкуренції на світових ринках невідкладно вимагають системних і скоординованих дій держави, бізнесу та суспільства у забезпеченні фінансової стабільності та фінансової безпеки держави. Глобальні кризи наочно демонструють структурну вразливість економіки України та нестійкість її фінансової системи. Уряд кожної країни прагне досягти стану стабільності власної фінансової системи, що дає змогу забезпечити ефективний розподіл фінансових ресурсів, реалізувати інвестиційний потенціал країни, збільшити обсяг іноземних інвестицій, підвищити рівень довіри до фінансово-кредитних установ, подолати надмірну волатильність фінансових ринків, підтримувати запас міцності у фінансовій системі, що є запорукою протидії негативним економічним шокам у майбутньому та забезпечення сталості соціально-економічного розвитку.

За відсутності фінансової стабільності, що притаманна сучасній світовій економіці, на першому плані постає необхідність створення системи забезпечення й управління фінансовою безпекою держави. При цьому недостатнє розуміння феномена фінансової стабільності та фінансової безпеки перешкоджають осмисленню різноманіття механізмів їх порушення, а отже вибору ефективної послідовності антикризових дій регулювальних органів, а також відповідної фінансової політики у співпраці з фінансовими інститутами наднаціонального рівня.

Результати дослідження, спрямовані на визначення рівня фінансової безпеки держави, виявлення відхилень показників від їхніх порогових значень, аналізу причин та наслідків незадовільного стану фінансової безпеки, знайшли висвітлення у працях В. Базилевича, О. Барановського, З. Варналія, О. Власюка, М. Єрмошенка, Я. Жаліло, Т. Ковальчука, І. Лютого, В. Мунтіяна, В. Опаріна, О. Підхомного, А. Сухорукова, В. Юрчишина та інших науковців.

Зарубіжні та вітчизняні вчені ґрунтовно досліджують різні аспекти фінансової стабільності як економічної категорії. Зокрема, Ф. Аллен, М. Боріо, Г. Вуд, Е. Крокетт, Ф. Мишкін, Д. Сакс, Дж. Стігліц, Г. Шиназі, Р. Фергюсон, М. Фут та інші представники західної економічної думки свої численні праці присвятили проблематиці концепції фінансової стабільності (причому як теоретико-методологічним засадам, так і практичним напрямам забезпечення фінансової стабільності). Крім того, серед фінансових інститутів особливо ретельно питання фінансової стабільності досліджують представники Базельського комітету з питань банківського нагляду, Ради з фінансової стабільності, Міжнародного валютного фонду, Європейського центрального банку, Європейської ради із системних ризиків тощо. Ґрунтовними є праці вчених з країн СНД – Л. Абалкіна, С. Гриняєва, П. Каллаура, І. Ларіонова, Д. Михайлова, О. Фоміна та інші. Серед вітчизняних фахівців, праці яких безпосередньо пов'язані з питаннями фінансової стабільності, можна виділити Я. Белінську, В. Гейця, С. Науменкову, Н. Стукало, Т. Унковську, Н. Шелудько та інших.

Вагоме значення для розробки проблеми дисертаційного дослідження мають праці авторів, у яких досліджуються дотичні проблеми: вдосконалення монетарної політики як невід'ємної складової фінансової політики, спрямованої на підтримку

стабільності фінансової та банківської систем. Ці питання розкривають З. Васильченко, Т. Єфіменко, М. Крупка, О. Любкіна, В. Міщенко, О. Рогач та С. Шумська.

Разом із тим аналіз наукової літератури з теми дослідження дає підстави стверджувати, що невирішеним належною мірою остаточно залишається ряд теоретичних і прикладних проблем, зокрема відсутність системного визначення фінансової стабільності в частині його тлумачення в законодавчій базі; відсутність дієвої системи оцінки системних ризиків і загроз фінансової стабільності; недостатня координація діяльності економічних відомств та відсутність єдиної науково обґрунтованої методики оцінки фінансової стабільності та фінансової безпеки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри фінансів економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка в межах комплексної держбюджетної теми «Модернізація економіки України на засадах сталого соціально-економічного розвитку: закономірності, протиріччя, ризики» № 11БФ040-01 (реєстраційний номер 0111U006456), у межах якої автором розкрито специфіку антикризового регулювання в зарубіжних країнах, обґрунтовано теоретичні підходи й уточнено критерії формування концепції фінансової стабільності.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних засад визначення економічної сутності фінансової стабільності та розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової стабільності для досягнення фінансової безпеки України.

Відповідно до поставленої мети у дисертаційній роботі були поставлені та вирішенні **наступні завдання:**

- систематизувати теоретичні підходи до розкриття сутності фінансової стабільності як умови забезпечення фінансової безпеки;
- визначити складові фінансової стабільності та основні індикатори її оцінки;
- розглянути чинники формування та суперечності забезпечення фінансової стабільності;
- розробити інструменти імплементації зарубіжного досвіду в забезпечення фінансової стабільності в Україні;
- визначити взаємозв'язок фінансової стабільності та фінансової безпеки;
- розробити рекомендації щодо індикативної оцінки фінансової безпеки;
- встановити тенденції забезпечення фінансової стабільності за умов поглиблення фінансово-політичної кризи;
- надати пропозиції щодо розробки Державної стратегії забезпечення фінансової безпеки в умовах стабілізації економіки України.

Об'єктом дослідження є система економічних відносин у процесі забезпечення фінансової стабільності України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти формування фінансової стабільності як умови забезпечення фінансової безпеки України.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є фундаментальні положення економічної теорії, банківської справи, теорії фінансів, грошей і кредиту, сучасні концепції грошово-кредитного регулювання економіки, наукові праці вітчизняних та іноземних учених з питань фінансової стабільності та фінансової безпеки та функціонування фінансової системи в цілому.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналізу та синтезу – при визначенні місця та ролі фінансової стабільності у забезпеченні фінансової безпеки; діалектичний – при розкритті сутності поняття «фінансова стабільність»; системно-структурного аналізу – при дослідженні іноземного та вітчизняного досвіду забезпечення фінансової стабільності; економіко-статистичний – при оцінці факторів впливу на стабільність фінансової системи; економіко-математичний – при вивченні сучасного стану фінансової стабільності України; історико-логічний – при визначенні тенденцій та передумов формування концепції фінансової стабільності в Україні; алгоритмічні методи – при розробці механізму оцінки фінансової стабільності України. Крім того, в процесі дослідження використовувалися метод кількісного та якісного порівняння та інші.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти України, звітні дані Національного банку України; аналітичні матеріали Міністерства фінансів України та Міністерства економічного розвитку і торгівлі України; звітно-аналітична інформація Державної служби статистики України, Незалежної асоціації банків України та Асоціації українських банків, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Ради національної безпеки і оборони України; аналітичні огляди Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Європейського центрального банку, Федеральної резервної системи США та інших міжнародних фінансових інститутів та організацій.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційній роботі одержано нові науково обгрунтовані результати, які в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання – досягнення фінансової стабільності задля забезпечення фінансової безпеки України. Основні наукові результати, що визначають ступінь і характер новизни досліджень, полягають у наступному:

удосконалено:

- визначення поняття «фінансова стабільність» як стану фінансової системи, за якого раціонально розподіляються та використовуються фінансові ресурси, реалізуються економічні інтереси всіх суб'єктів системи фінансових відносин, абсорбуються шоки та унеможлиблюється їх здатність чинити дестабілізуючий вплив на економіку, що є умовою забезпечення фінансової безпеки країни;

- класифікація чинників дестабілізації фінансової системи України, яка дає змогу розробити та реалізувати механізм мінімізації їх негативного впливу на економіку України та забезпечити створення передумов для досягнення фінансової стабільності, а відповідно фінансової безпеки держави, що включає забезпечення політичної стабільності, реформування законодавчої бази, подолання корупції та боротьбу з тіньовою економікою й дозволяє активізувати фінансовий та інвестиційний потенціал фізичних та юридичних осіб, шляхом запровадження економічних, організаційно-адміністративних механізмів реалізації їхніх інтересів;

впровадження програм фінансової та економічної стабілізації, розроблених на основі імплементації зарубіжного досвіду та розширення співробітництва в межах світового економічного простору; оптимізацію економічного співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями;

- підходи до побудови багатофакторної економіко-математичної моделі лінійної регресії з урахуванням специфіки фінансової системи України, основним індикатором фінансової стабільності якої виступає кредитний дефолтний своп (CDS). При визначенні напрямів забезпечення фінансової стабільності як умови фінансової безпеки України, запропоновано використовувати багатофакторну модель, що відображатиме найтісніший взаємозв'язок волатильності кредитних дефолтних свопів (CDS) на український державний борг від впливу певних факторів – макроекономічних показників: обсягу ВВП, зовнішньоторговельного балансу, обсягів внутрішньої торгівлі, обсягу зовнішнього державного боргу, розміру заробітної плати, індексу споживчих цін.

набули подальшого розвитку:

- теоретичні засади та методика реалізації механізму забезпечення фінансової стабільності України, що дає змогу виявити та систематизувати фактори впливу на фінансову стабільність, зокрема, вплив ендогенних факторів, а саме: вразливість і суперечливість системи державного управління економікою, низький рівень довіри суб'єктів фінансової системи до урядових нововведень, суперечливість та необхідність удосконалення системи нормативно-правового регулювання, а також екзогенних, що діють поза фінансовою системою, а саме: політична дестабілізація, структурна переорієнтація економіки, військовий конфлікт на території держави;

- підходи до системи забезпечення фінансової безпеки через три взаємопов'язані блоки: інституційно-правовий, економічний, блок поєднання економічних інтересів. Інституційно-правовий блок включає в себе: реформування законодавчої бази, забезпечення політичної стабільності, необхідність перезавантаження судової та правоохоронних систем, підтримка суб'єктами фінансової системи довіри до урядових нововведень. Економічний блок передбачає заходи з впровадження програм фінансової та економічної стабілізації, зменшення боргового навантаження на державний бюджет та надмірної залежності від міжнародних фінансових інститутів. Блок поєднання економічних інтересів передбачає збільшення довіри громадян до грошово-кредитної політики НБУ, реалізацію інтересів усіх суб'єктів системи фінансових відносин;

- теоретичні підходи до визначення закономірностей та суперечностей розвитку фінансової системи України, що дозволило виділити етапи та проаналізувати ефективність фінансової політики як стабілізаційного чинника фінансової безпеки в частині формування інформаційної бази та системи індикаторів стабільності фінансової системи, проведення її моніторингу та аналізу, стрес-тестування, формування звіту про стан фінансової системи, вироблення рекомендацій щодо коригування політики з метою посилення стабільності фінансової системи країни;

- підходи щодо забезпечення належного рівня фінансової стабільності на основі модернізації економіки України, реформування нормативно-правової та інституціональної баз, реалізації пріоритетів фінансової політики щодо створення сприятливих умов розвитку бізнесу й активізації інвестиційних процесів,

оптимізації боргового навантаження на державний бюджет та залежності від міжнародних фінансових інститутів, що створює умови забезпечення економічної та політичної незалежності та визначає фінансову безпеку України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені й запропоновані у дисертаційній роботі наукові підходи, висновки і практичні рекомендації поглиблюють розуміння сутності фінансової стабільності та мають науково-практичне значення для забезпечення фінансової стабільності в Україні. Запропоновані наукові положення, рекомендації і висновки можуть бути використані як при розробці законодавчих актів щодо забезпечення фінансової стабільності на національному рівні, так і в навчальному процесі при викладанні економічних дисциплін.

Викладені в дисертаційній роботі висновки та пропозиції щодо методологічних засад оцінки фінансової стабільності банківського сектору використані Київським регіональним відділенням АБ «Південний» у процесі формування стратегії розвитку банку (довідка № 096-2808/3 від 13.03.2015 р.).

Основні теоретичні положення дисертаційної роботи були впроваджені у навчальний процес і використовувалися при розробці навчально-методичного комплексу, а також при читанні лекційних та проведенні семінарських занять для студентів економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка з навчальної дисципліни: «Фінансова політика України в умовах глобалізації» (довідка № 013/306 від 17.06.2015 р.).

Наукові висновки та результати, зокрема, рекомендації автора щодо формування методологічних засад фінансової стабільності в Україні та розробки основних індикаторів її оцінки використані постійною комісією Київської обласної ради з питань бюджету та фінансів при підготовці аналітичних матеріалів «Програми соціально-економічного та культурного розвитку Київської області на 2016 рік» (довідка № 1220/02 від 02.09.2015 р.).

Основні положення дисертаційної роботи та результати наукових досліджень використані Державною службою фінансового моніторингу України при формуванні аналітичних матеріалів. Сформульовані пропозиції та узагальнення використані у роботі Навчально-методичного центру Держфінмоніторингу як такі, що є науково обґрунтованими і мають методичну та практичну цінність для формування засад фінансової безпеки України (довідка № 4895/0320-05 від 11.11.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, розробки, результати, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. Дисертація є одноосібно виконаною науковою працею. Внесок автора в працях, у тому числі опублікованих у співавторстві, наведено в списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації оприлюднені на засіданнях кафедри фінансів економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка та доповідалися на науково-практичних конференціях, зокрема: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Розвиток механізмів функціонування економіки та фінансово-кредитного сектору в умовах євроінтеграційних процесів» (м. Сімферополь, 2011), Міжнародній науково-практичній конференції «Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України» (м. Київ, 2011-2014), Міжнародній науково-практичній

конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна: Економіка» (м. Київ, 2012), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми в економіці та шляхи їх вирішення» (м. Одеса, 2012), Науково-практичній конференції «Фінанси інституційних секторів економіки України: стан, тенденції розвитку, практика реформування» (м. Київ, 2013), Науково-практичній конференції «Фінансова безпека України: проблеми та пріоритети забезпечення» (м. Івано-Франківськ, 2013), Міжнародній науково-практичній конференції «Банківський та реальний сектор економіки: фінансово-економічні аспекти взаємодії та перспективи розвитку» (м. Тернопіль, 2015), Міжнародній науково-практичній конференції «Моделювання та прогнозування соціально-економічних процесів» (м. Львів, 2015), Науково-практичному круглому столі «Економічна безпека України в умовах фінансової глобалізації» (м. Полтава, 2015).

Публікації. Основні положення дисертації викладено автором у 25 публікаціях загальним обсягом авторського матеріалу 6,11 д.а., у тому числі 7 статей у фахових наукових виданнях (особисто автору належить 2,99 д.а.), з яких 6 статей опубліковано у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних Index Copernicus, EBSCO, Ulrichsweb, RePEc, DOAJ, Academic Journals Database, ResearchBib, SIS, Індекс Google Scholar; 4 статті обсягом 1,08 д.а. – в іноземних наукових виданнях, з яких 1 стаття належить до міжнародної наукометричної бази даних Academic Journals Database, AgEcon Search, BASE, CABI Abstracts, EBSCO, DOAJ, Gale, Global Health (CABI), Google scholar, libsearch, Open J-Gate, RePEc, ResearchGate, Ulrich's Periodicals Directory, VSL Open, JournalSeek, Research Bible, Scirus; 14 публікаціях обсягом 2,04 д.а. – за матеріалами конференцій та круглих столів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 238 сторінок друкованого тексту. Основний зміст дисертації викладено на 204 сторінках, що містять 21 таблицю (на 20 стор.) та 33 рисунки (на 31 стор.). Список використаних джерел налічує 328 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та охарактеризовано теоретичне і практичне значення одержаних результатів, наведено дані про апробацію й обсяг авторських публікацій.

У першому розділі «**Теоретичні засади забезпечення фінансової стабільності держави**» досліджено еволюцію теоретичних поглядів на сутність фінансової стабільності; визначено складові фінансової стабільності та основні індикатори її оцінки; обґрунтовано роль фінансової стабільності у забезпеченні фінансової безпеки держави.

Результати дослідження дали змогу систематизувати існуючі теоретичні підходи щодо визначення економічної сутності фінансової стабільності та виділити три основні: прями визначення (функціональний підхід) – включають опис функцій

та інших характеристик, які притаманні фінансовій системі в стабільному стані (П. Каллаур, Д. Криворотов, Г. Шиназі, Я. Белінська, Т. Унковська); зворотні визначення (негативний підхід) – фінансова стабільність трактується як відсутність фінансової нестабільності (фінансової кризи) (Р. Фергюсон, Ф. Мишкін, Е. Крокет) та змішаний підхід, який синтезує два перших підходи.

Теоретичне узагальнення трактувань поняття «фінансова стабільність» визначило необхідність обґрунтування авторського розуміння цього феномена. У дисертаційній роботі воно трактується як стан фінансової системи, за якого раціонально розподіляються та використовуються фінансові ресурси, реалізуються економічні інтереси всіх суб'єктів системи фінансових відносин, абсорбуються шоки та унеможлиблюється їх здатність чинити дестабілізуючий вплив на економіку, що є умовою забезпечення фінансової безпеки країни.

Основними ознаками стабільності фінансової системи є такі: впорядкованість функціонування й розвитку елементів фінансової системи; зворотний зв'язок між окремими елементами як один з одним, так і з фінансовою системою в цілому; наявність фінансових інструментів державного регулювання; якісне нормативно-правове та інформаційне забезпечення; керованість як фінансової системи в цілому, так і окремих її елементів; наявність саморегулювальних властивостей фінансової системи; спроможність фінансової системи протидіяти волатильності та повертатися до рівноваги у разі відхилень; спроможність фінансової системи зберігати порогові значення у чітко визначених межах протягом тривалого часу.

За допомогою індикаторів фінансової стабільності здійснюється моніторинг загального стану й оцінка стану стабільності фінансових інституцій та ринків. Вони пов'язують в одну систему показники розвитку фінансового та реального секторів економіки й відображають внутрішні та зовнішні взаємозв'язки фінансової системи. Використання тієї чи іншої методики оцінки фінансової системи залежить від рівня розвитку економіки держави (МВФ і Світовим банком – FSAP; Комітетом при Банку міжнародних розрахунків; ОЕСР, Міжнародною організацією регуляторів ринків цінних паперів (IOSCO), Міжнародною асоціацією органів страхового нагляду (IAIS), Радою з міжнародних стандартів фінансової звітності (IASB); Радою з фінансової стабільності).

Фінансова стабільність невіддільна від характеристик фінансової системи. Оскільки фінансова система є складним системним утворенням і складається з таких елементів, як фінансові установи та організації, інфраструктурні інститути та зв'язки між ними, охоплені поняттям фінансових ринків (фондова біржа, грошовий ринок і ринок похідних фінансових інструментів), тому фінансова стабільність передбачає стабільність кожного з елементів цієї системи. Забезпечення фінансової стабільності потребує системного підходу до всіх складових фінансової системи у їх взаємодії та під впливом зовнішніх факторів, породжених глобалізаційними процесами. Важливим аспектом забезпечення фінансової стабільності держави є ідентифікація, аналіз, оцінка та регулювання усіх ризиків, які виникають у процесі функціонування фінансової системи, а також низки екзогенних та ендемогенних чинників, які впливають на цей процес.

Механізм забезпечення фінансової стабільності держави передбачає визначення питань, які стосуються формулювання критеріїв та принципів забезпечення фінансової стабільності, а також формування пріоритетних

національних інтересів у фінансовій системі держави, запровадження заходів щодо попередження та подолання факторів, які загрожують фінансовій безпеці держави.

Доведено, що основними характеристиками фінансової стабільності є: системний характер – фінансова стабільність виникає як синергічний результат взаємодії системи фінансових інститутів, ринків та інфраструктури, а також фінансових відносин, що виникають у реальній економіці; множинність можливих станів – фінансова стабільність має не одне, а безліч значень, кожному з яких притаманний свій запас міцності фінансової системи; відносний характер – ймовірність виникнення фінансової дестабілізації існує навіть у найбільш стійких фінансових системах; динамічний аспект – забезпечення фінансової стабільності можливе за умови вірної оцінки майбутніх ризиків, якщо не виникають неочікувані та/або серйозні негативні макроекономічні або фінансові шоки; необхідність довіри до фінансової системи.

Основними етапами розробки оцінки стабільності фінансової системи є: формування інформаційної бази та системи індикаторів фінансової стабільності, проведення її моніторингу та аналізу, стрес-тестування, формування звіту про стан фінансової системи, надання рекомендацій щодо коригування фінансової політики з метою посилення стабільності фінансової системи та запобігання фінансовим кризам.

Система забезпечення фінансової стабільності повинна охоплювати такі складові: моніторинг та аналіз стану фінансово-кредитної системи і її макроекономічного середовища; оцінка фінансової стабільності; вжиття превентивних заходів підтримки фінансової стабільності; реалізація оперативних заходів щодо забезпечення фінансової стабільності; прийняття заходів з мінімізації фінансових криз і відновлення фінансової стабільності.

У другому розділі «**Механізми забезпечення фінансової стабільності в Україні**» визначено передумови формування та суперечності забезпечення фінансової стабільності; здійснено індикативну оцінку фінансової безпеки в Україні; досліджено взаємозв'язок фінансової стабільності та фінансової безпеки.

Виникнення проблеми забезпечення фінансової стабільності у будь-якій країні пов'язано з формуванням її державності та становленням національних економічних інтересів. Формування обґрунтованої та адекватної системи управління фінансовою безпекою держави та забезпечення фінансової стабільності в умовах посилення кризових явищ, які властиві світовій економіці в останні роки – ключова необхідність розвитку і функціонування економіки країни.

Висока чутливість фінансової системи до шоків та стрімкий перехід від стабільного до нестабільного стану, свідчать про циклічність економіки. Ці зміни зумовлюють необхідність детального аналізу та своєчасного виявлення факторів ризику, які загрожують фінансовій стабільності, а, відповідно, й фінансовій безпеці держави.

Основний індикатор фінансової стабільності держави – показник динаміки зростання ВВП, пороговим значенням якого є зниження зростання ВВП на 4–5 % порівнянно з попереднім роком, що є попередженням для макроекономічної ситуації в країні та ймовірності настання кризи.

Сучасний стан економіки України характеризується такими негативними явищами, як: нестача фінансових ресурсів для фінансування економічних реформ

та військових витрат, девальвація національної грошової одиниці, високі темпи інфляції, падіння реальних доходів населення тощо.

Економічна та фінансова системи України характеризуються високим ступенем нестабільності. Щорічне зростання ВВП у країні протягом досліджуваного періоду коливалось у межах -14,8 % і + 7,9 %. В Україні немає стійкої тенденції до зростання ВВП і ця теза підтверджується даними, наведеними на рис.1.

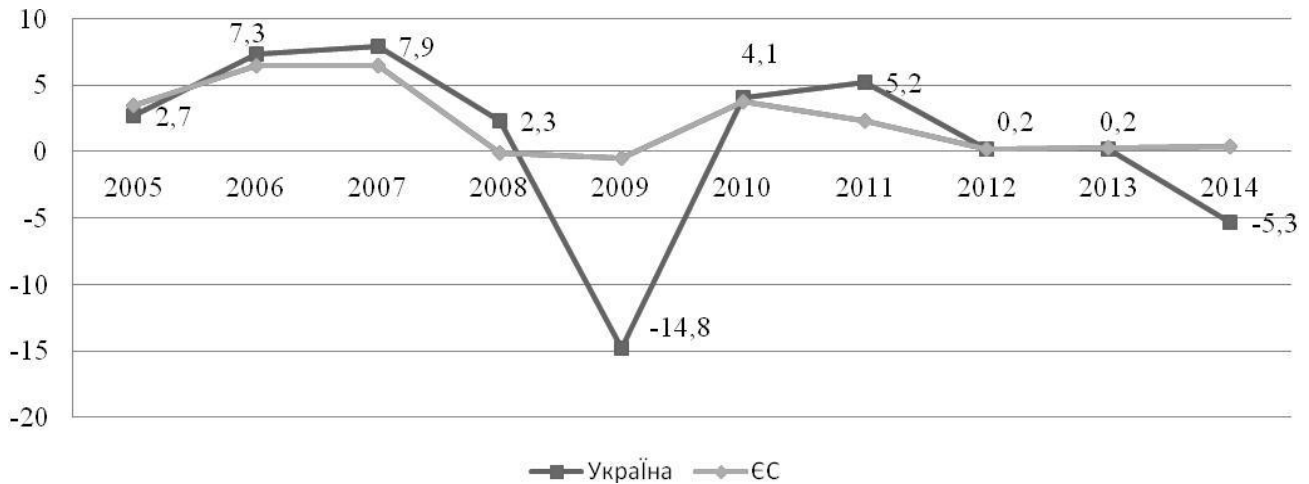

Рис.1. Динаміка зростання ВВП в Україні та ЄС (у % до попереднього року)

Джерело: складено автором за даними https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=23487024&cat_id=57896

Порогове значення цього показника було порушено в 2008–2009 р., як наслідок світової фінансово-економічної кризи, та мало негативну динаміку в 2013 – 2015 рр., що, безумовно, вказує на наявність ризику для фінансової стабільності в країні.

Надлишок порогового значення співвідношення дефіциту поточного рахунку платіжного балансу до обсягу ВВП свідчить про нестійкість економіки і банківської системи зокрема. В Україні цей показник протягом майже усього аналізованого періоду перевищував порогове значення (не більше 8%) на 8 % і тільки у 2013 р. знизився до -8,7 % (рис.2.).

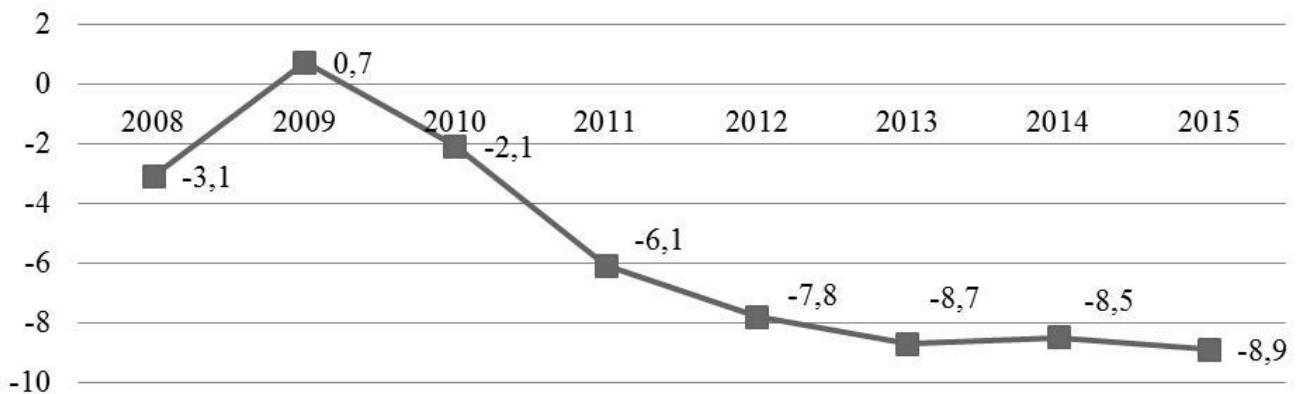

Рис.2. Динаміка співвідношення дефіциту поточного рахунку платіжного балансу до ВВП в Україні

Джерело: складено автором за даними https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=23487024&cat_id=57896

На сучасному етапі стабільності фінансової системи України загрожують такі головні макроекономічні ризики, як бюджетний дефіцит та зростання боргового навантаження. Занепокоєння викликає не лише перевищення темпів зростання валового зовнішнього боргу над темпами зростання ВВП, а й зміни в його структурі. Збільшилася частка короткострокового та державного зовнішнього боргу. Загрозливим для фінансової стабільності економіки є рівень короткострокового зовнішнього боргу, який перевищує обсяг золотовалютних резервів.

З метою визначення рівня фінансової стабільності в Україні проведено дослідження з використанням інструментарію багатофакторної регресії, де залежною змінною визначено волатильність кредитних дефолтних свопів (CDS) на український державний борг, а незалежними змінними були макроекономічні показники України.

Рівняння регресії має вигляд:

$$\text{CDS} = 0.009 \cdot \text{ZOVN_BORG} + 147.2 \cdot \text{REAL_SALARY} + 4.3 \cdot \text{NOMINAL_SALARY} + 130.1 \cdot \text{VNUTR_TORG} - 53022.1, \quad (1)$$

де CDS – кредитно-дефолтний своп на український державний борг; ZOVN_BORG – розмір зовнішнього державного боргу; REAL_SALARY – розмір реальної заробітної плати; NOMINAL_SALARY – розмір номінальної заробітної плати; VNUTR_TORG – обсяг внутрішньої торгівлі.

R-квадрат (R^2) регресійної моделі має значення 0,992 (99,2%). Це означає, що на 99,2% пояснювальні змінні пояснюють зміни в залежній змінній і те, що модель є вдало підбраною. Всі змінні коефіцієнти регресії є статистично значущими. Оскільки Prob (F-statistic) = 0, що менше ніж 0,05 та 0,01 (рівень значущості), то можна зробити висновок про значущість регресії за будь-якого рівня значущості. Для перевірки моделі на адекватність необхідно порівняти практично знайдене значення F-статистики з теоретичним значенням. Модель є адекватною, тому відхиляється гіпотеза про те, що всі коефіцієнти моделі одночасно дорівнюють 0.

Статистика Дурбіна-Ватсона Durbin-Watson stat = 2,44 свідчить про відсутність автокореляції. Перевірка моделі на гетероскедастичність за критерієм Вайта показала відсутність гетероскедастичності.

Результати статистично значущого моделювання вказують, що в Україні рівень фінансової стабільності залежить від чотирьох факторів: розміру зовнішнього державного боргу, рівня реальної заробітної плати, рівня номінальної заробітної плати, обсягів внутрішньої торгівлі.

За умов глибокої девальвації національної грошової одиниці та рецесії вітчизняної економіки, зовнішній державний борг стає ключовою проблемою державних фінансів та з високою ймовірністю без реструктуризації може стати причиною визнання дефолту економіки на офіційному рівні.

Необхідність виконання зобов'язань перед зовнішніми кредиторами призводить до зменшення ліквідності банківського сектору та інфляційних процесів на фоні непопулярних політичних рішень – підвищення тарифів для населення та бізнесу, економії бюджетних ресурсів, значної емісії національної грошової одиниці. Це зменшує як номінальні, так і реальні доходи населення, що, в

свою чергу, негативно впливає на обсяги внутрішньої роздрібної торгівлі, яка в докризовий час була одним із драйверів економічного розвитку.

Доведено, що першочерговим завданням уряду з метою забезпечення фінансової стабільності та фінансової безпеки України є реструктуризація зовнішнього державного боргу, стимулювання внутрішнього сукупного попиту через механізми стимулювання ділової активності. Остання, в свою чергу, зумовить зростання трудових доходів населення.

Оцінка фінансової стабільності на основі моніторингу стану фінансової системи є відправним положенням для розробки конкретних заходів щодо забезпечення фінансової стабільності. Однією з найбільших загроз для фінансової стабільності та фінансової безпеки України є висока залежність найважливіших галузей національної економіки від зовнішніх ринкових умов і торгових шоків, політичних та економічних рішень груп іноземних держав, міжнародних фінансових і торговельних організацій. Україна, долаючи системну кризу, більшою мірою ніж інші країни залишається залежною від умов торгівлі на міжнародних ринках.

У третьому розділі **«Напрями забезпечення фінансової стабільності як умова фінансової безпеки України»** досліджено проблеми забезпечення фінансової стабільності в умовах фінансово-політичної кризи; проаналізовано можливість імплементації зарубіжного досвіду в забезпеченні фінансової стабільності; запропоновано й обґрунтовано створення державної стратегії забезпечення фінансової безпеки в умовах соціально-економічного зростання.

На сучасному етапі розвитку світової економіки забезпечення фінансової стабільності потребує системного підходу до всіх складових фінансової системи у їх взаємодії та під впливом зовнішніх факторів, породжених глобалізаційними процесами. Побудова стабільної фінансової системи дає можливість не лише мінімізувати негативний вплив кризових потрясінь на державу, а й забезпечити сприятливі умови для розвитку реального сектору економіки в цілому.

Забезпечення фінансової безпеки країн набуває особливої важливості в умовах глобалізації фінансових ринків. Наслідком фінансової глобалізації для країн, що розвиваються стала їх зростаюча вразливість до фінансових шоків, пов'язаних з раптовим зупиненням припливу капіталу, відтоком капіталу, скороченням запозичень тощо. Циклічність економічного розвитку країн, низький рівень прозорості фінансового сектору, а також недостатність конкурентних відносин у деяких галузях породжують загрози фінансовій стабільності. Доведено, що Україна як учасник глобалізаційних процесів через ряд факторів, зокрема значної питомої ваги експорту та імпорту у ВВП; орієнтації на вступ до європейського співтовариства тощо, стає вразливою до фінансових шоків.

Проаналізувавши позиції України в міжнародних рейтингах у 2012 - 2015 рр., виявлено поліпшення позицій нашої держави з реєстрації бізнесу (підприємства) та реєстрації власності що, фактично, вплинуло на підвищення рейтингу індексу "Ведення бізнесу" для України на 4 пункти порівняно з 2014 роком. Одним із найслабших місць України у міжнародному просторі є захист прав інвесторів. Також слід зазначити, що серед десяти складових цього рейтингу п'ять нижче сотого місця. Для іноземного інвестора така ситуація є фактором високого ризику ведення бізнесу в нашій країні.

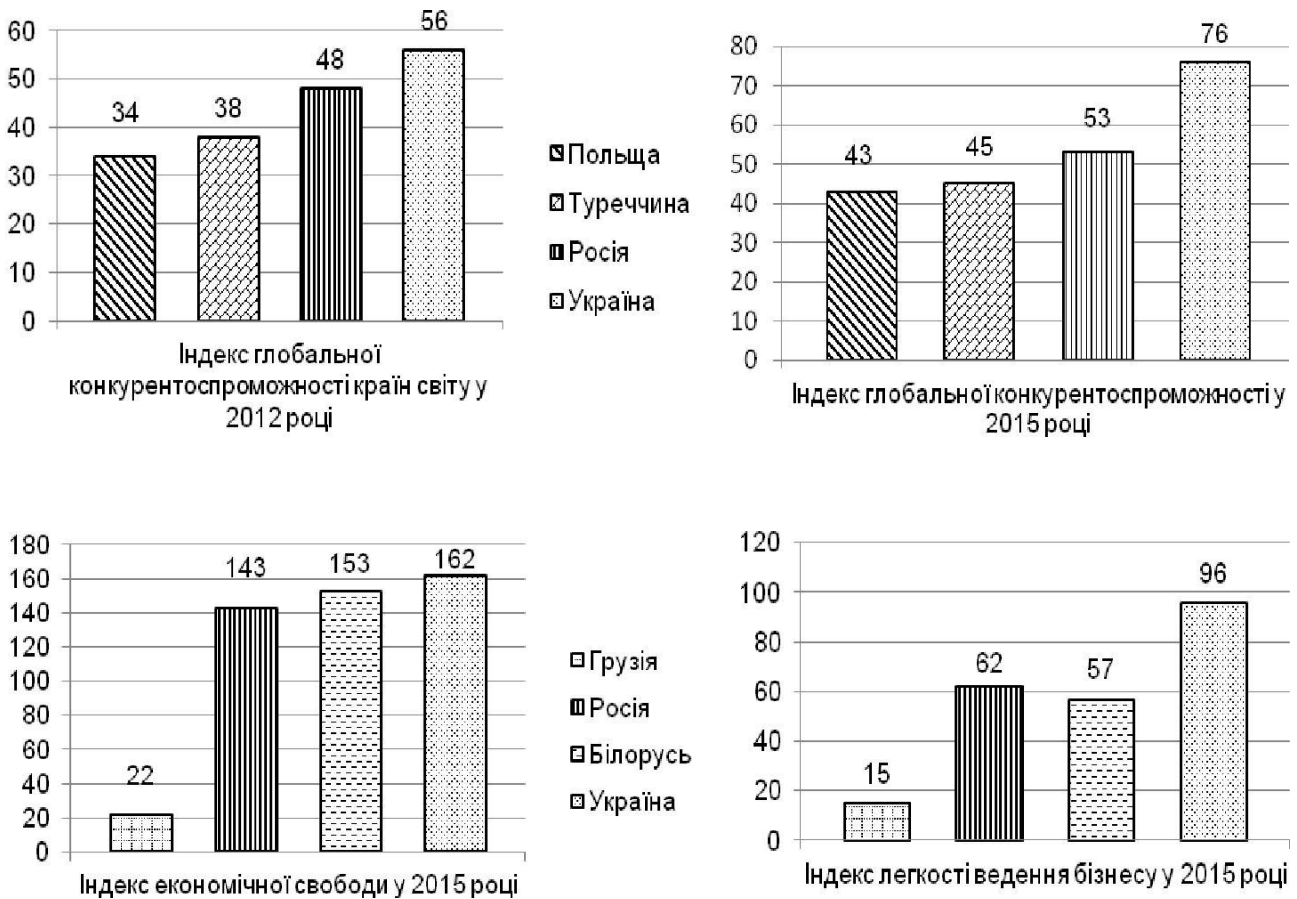

Рис. 3. Позиції України в міжнародних індексах

Джерело: Складено автором за даними Institute for Management Development, The World Competitiveness Yearbook, 2007-2015; World Economic Forum, The Global Competitiveness Report, 2007-2015

На підставі дослідження зарубіжного досвіду виявлено підвищення уваги до питань фінансової стабільності, що знаходить своє відображення у зміні організаційних структур центральних банків і отриманні більш широких мандатів щодо роботи з фінансовою стабільністю; підвищенні конкретизації мети роботи у сфері фінансової стабільності, що знаходить віддзеркалення у законах про Центральний банк; створенні структурних підрозділів із фінансової стабільності; інституті кураторства роботи підрозділу з фінансової стабільності на найвищому рівні керівництва Центрального банку.

Забезпечення фінансової стабільності, передбачає: впровадження ефективної монетарної політики; своєчасне виявлення зовнішніх і внутрішніх загроз та системних ризиків і мінімізація їх негативного впливу на фінансову систему держави; застосування гнучкого обмінного курсу для захисту економіки від зовнішніх потрясінь; зменшення кредитування пов'язаних сторін; врегулювання проблемних активів, що критично важливо для відновлення довіри населення та підтримки економічного зростання.

Важливою умовою подолання негативних тенденцій в економіці, що виникають внаслідок кризових явищ, є постійне вдосконалення механізму

забезпечення фінансової стабільності, а також реалізація стратегічних завдань забезпечення фінансової безпеки.

Досліджуючи напрями вдосконалення забезпечення фінансової безпеки доведено, що посилення розбалансованості бюджетної сфери; ослаблення системи державного регулювання та контролю у фінансово-бюджетній сфері; дестабілізація національної грошової одиниці у формі девальвації; неконтрольоване зростання рівня цін; значне зростання державного та гарантованого державою боргу стали основними викликами й загрозами фінансовій безпеці та фінансовій стабільності України. Безпрецедентне поєднання політичної, фінансово-економічної та банківської кризи, конфлікт на сході України разом із накопиченими в попередні роки макроекономічними дисбалансами завдали руйнівного впливу на фінансову стабільність держави. Тому ефективна координація превентивних заходів у поєднанні з виваженою монетарною, бюджетно-податковою та макроекономічною політикою – один з основних принципів у сучасних умовах, що приведе до фінансової стабільності та забезпечить фінансову безпеку України.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення проблеми щодо розробки наукових засад дослідження фінансової стабільності та критеріїв забезпечення фінансової безпеки України й обґрунтовано практичні рекомендації щодо її забезпечення з урахуванням пріоритетних цілей економічного розвитку. Сформульовано висновки, пропозиції та рекомендації, які дозволяють вирішити поставлені завдання відповідно до визначеної мети:

1. Поняття «фінансова стабільність» пов'язане з проблемою забезпечення найбільш раціонального використання фінансових ресурсів у всіх секторах економіки та досягнення позитивної динаміки у зростанні доходів населення. Пріоритетом соціально-економічного розвитку кожної країни є забезпечення сталого економічного зростання. Безпосередньо фінансова стабільність не є гарантом економічного зростання в країні, але її відсутність стає каталізатором внутрішніх кризових процесів, що негативно позначаються на підприємницькій активності суб'єктів системи фінансових відносин.

2. Систематизація наукових поглядів вітчизняних та зарубіжних учених дала змогу обґрунтувати авторський підхід до розкриття сутності поняття «фінансова стабільність» як стану фінансової системи, за якого раціонально розподіляються та використовуються фінансові ресурси, реалізуються економічні інтереси всіх суб'єктів системи фінансових відносин, абсорбуються шоки та унеможлиблюється їх здатність дестабілізує впливати на економіку, що є умовою забезпечення фінансової безпеки країни. Таке трактування даного поняття не обмежує його виключно забезпеченням стабільності банківського сектору, а розширює, передбачаючи участь усіх суб'єктів фінансової системи в забезпеченні фінансової безпеки.

3. До компонентів фінансової системи, які вирішальною мірою впливають на її фінансову стабільність, можна віднести: стабільність макроекономічного середовища, що формується під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів; стабільність мікроекономічного середовища та інституційну стабільність. У свою

чергу, фактори, що порушують фінансову стабільність, можна розділити на дві великі групи: зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні). До першої групи відносять стан національної економіки, різні макроекономічні диспропорції у сфері виробництва та споживання, інвестиції в реальний капітал, підвищення цін на енергоносії та інші основні імпортні товари, дорожче обслуговування зовнішнього боргу внаслідок падіння курсу національної грошової одиниці та інші. Друга група об'єднує фактори, пов'язані з недосконалістю фінансової системи держави, її нормативно-правової бази, відсутністю ефективного фінансового контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, корупцією та тіньовою економікою, надмірними зовнішніми запозиченнями, що використовуються для покриття дефіциту державного бюджету.

4. У роботі узагальнено методика МВФ і Світового банку (Програма оцінки фінансового сектора - FSAP); Комітету при Банку міжнародних розрахунків (Базельський комітет з питань банківського нагляду); ОЕСР, Міжнародної організації регуляторів ринків цінних паперів (IOSCO), Міжнародної асоціації органів страхового нагляду (IAIS), Ради з міжнародних стандартів фінансової звітності (IASB); Ради з фінансової стабільності, а також способи вирішення проблеми забезпечення фінансової стабільності. Оцінювання рівня фінансової стабільності прийнято здійснювати на основі: 1) індикаторів – передвісників фінансової нестабільності, розроблених Інститутом економічної політики ім. Є. Т. Гайдара; 2) вивчення динаміки кредитно-дефолтних свопів на єврооблігації та ймовірності дефолту за даними про них; 3) аналізу динаміки індикаторів фінансової стійкості; 4) змішаних методів.

5. Проведений регресійний аналіз показав пряму залежність кредитно-дефолтних свопів від восьми факторів, а саме: розміру зовнішнього боргу, індексу споживчих цін, індексу промисловості, зміни дефлятора ВВП, рівня реальної заробітної плати, рівня номінальної заробітної плати, курсу гривні до долара США, обсягів внутрішньої торгівлі. Економіко-математичні моделі є адекватними за будь-якого рівня значущості та виявлено досить тісний лінійний зв'язок (коефіцієнт детермінації більше 0,8). Це свідчить про те, що причинами уразливості української економіки є: тягар зовнішнього боргу та слабкість банківського сектора.

6. Інтенсивність прояву фінансових криз визначила необхідність обґрунтування системи оцінки та моніторингу стабільності національних фінансових систем, що дозволяє згладжувати амплітуду циклічних коливань ділового та фінансового циклів. Результатом таких пошуків стало те, що повноваження (мандати) багатьох центральних банків були значно розширені, й вони передбачали у своїх офіційних документах звіт про фінансову стабільність. Впровадження такої системи має своєю метою: підвищення прозорості функціонування фінансової системи та її складових у процесі інтеграції у світовий фінансовий простір; поліпшення інформованості органів управління щодо стану фінансової системи; забезпечення необхідних передумов для розробки системи попереджувальних заходів із забезпечення фінансової стабільності та їх своєчасного впровадження. Так, наприклад, в Україні важливим кроком в інституційному забезпеченні стало створення у березні 2016 року згідно з Указом Президента України Ради з фінансової стабільності з метою обміну інформацією,

своєчасного виявлення зовнішніх і внутрішніх загроз та системних ризиків для забезпечення фінансової стабільності й мінімізації негативного їх впливу на національну фінансову систему держави.

7. Окремою проблемою фінансової стабільності нашої держави є її залежність від глобалізаційних процесів та інтеграція України у світовий фінансовий простір. Процес глобалізації носить досить суперечливий характер – внутрішній ринок звужується, а інтереси вітчизняних виробників не враховуються. Тому фінансова політика держави повинна враховувати ці ризики та виклики в реалізації пріоритетів соціально-економічного розвитку нашої держави.

8. Політична нестабільність, втрата промислових виробництв східного регіону, зменшення довіри громадян до національної банківської системи, падіння курсу гривні, надмірне залучення коштів на не вигідних умовах поряд із нерациональним їх використанням, суттєво впливають на фінансовий потенціал юридичних та фізичних суб'єктів економічних відносин, обмежують економічну й політичну незалежність країни та є загрозою для її фінансової безпеки. Тому на сьогодні питання забезпечення відповідного рівня фінансової безпеки набуває першорядного значення. До заходів забезпечення фінансової безпеки можна віднести: підвищення прозорості функціонування фінансової системи, її звітність перед суспільством; координацію зусиль регуляторних органів; розробку методики прогнозування, виявлення та запобігання виникненню факторів, що несуть загрозу фінансовій стабільності; проведення досліджень та аналіз тенденцій і можливостей посилення таких загроз.

9. За сучасного стану розбалансування економічної системи необхідне концептуальне переосмислення державної фінансової політики, зокрема першочерговим кроком є розробка та реалізація стратегії ефективної фінансової політики як стабілізаційного чинника фінансової безпеки, яка б створила відповідне макрофінансове середовище для активізації діяльності усіх суб'єктів фінансової системи, стимулювання їхньої інвестиційної активності, й відповідно поліпшення кон'юнктури ринку; підвищення прозорості функціонування фінансової системи на основі розробки індикаторів фінансової стабільності. Ефективна координація превентивних заходів у поєднанні з виваженою монетарною, бюджетно-податковою та макроекономічною політикою розглядається як основа фінансової безпеки, незалежності та розвитку країни.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Плешакова Н. А. Взаємодія механізмів грошово-кредитної політики в забезпеченні фінансової стабільності України / Н. А. Плешакова, П. А. Мороз // Науковий вісник ЧДІЕУ. Серія 1 : Економіка. – 2012. – Вип. 2. – С. 182–188 (0,66 д.а., з них дисертанту належить 0,33 д.а.) (Стаття входить до наукометричної бази даних *Ulrich's Periodicals Directory*; *EBSCO*).

2. Плешакова Н. А. Оптимізація структури капіталу акціонерного товариства як умова стабільності його фінансового розвитку // Н. А. Плешакова, О. А. Плешакова / Економіка та держава. – 2012. – № 6. – С. 68–71 (0,66 д.а., з них

дисертанту належить 0,33 д.а.) (Стаття входить до наукометричної бази даних SIS, Індекс Google Scholar).

3. Плешакова Н. А. Показники безпеки грошово-кредитного сектора як складова фінансової безпеки України / Н. А. Плешакова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Випуск 8 (149). – 2013. – С. 76–79 (0,41 д.а.) (Стаття входить до наукометричної бази даних РІНЦ, Ulrich's Periodicals Directory).

4. Плешакова Н. А. Міжнародні рейтинги у визначенні фінансової стабільності України / Н. А. Плешакова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Випуск 1 (154). – 2014. – С. 112–115 (0,57 д.а.) (Стаття входить до наукометричної бази даних РІНЦ, Ulrich's Periodicals Directory, Google Scholar, RePec).

5. Плешакова Н. А. Світовий досвід антикризового регулювання в зарубіжних країнах [Електронний ресурс] / Н. А. Плешакова // Ефективна економіка. – Електронні дані. – 2015. – № 9 – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4332> (0,4 д.а.) (Стаття входить до наукометричної бази даних SIS, Індекс Google Scholar).

6. Плешакова Н. А. Передумови формування фінансової стабільності в умовах посилення глобалізації / Н. А. Плешакова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 10 (173). – С. 30–34 (0,42 д.а.).

7. Плешакова Н. А. Інноваційний розвиток як гарантія фінансової стабільності України / Н. А. Плешакова // Бізнес Інформ. – № 9. – 2015. – С. 158–162 (0,53 д.а.) (Стаття входить до наукометричної бази даних РІНЦ, Index Copernicus, Ulrichsweb, RePec, DOAJ, Academic Journals Database, ResearchBib, SIS, Індекс Google Scholar).

Статті в іноземних наукових виданнях:

8. Pleshakova N. State financial stability supporting continuous innovative development / N. Pleshakova, N. Drozd // Perspectives of Innovations, Economics and Business. – 2013. – № 13. – С. 5–11 (0,5 д.а., з них дисертанту належить 0,25 д.а.) (Стаття входить до наукометричної бази даних РІНЦ, Academic Journals Database, AgEcon Search, BASE, CABI Abstracts, EBSCO, DOAJ, Gale, Global Health (CABI), Google scholar, libsearch, Open J-Gate, RePec, ResearchGate, Ulrich's Periodicals Directory, VSL Open, JournalSeek, Research Bible, Scirus)

9. Pleshakova N. The consequences of using pegged exchange rate in transitional countries: the experience of Argentina / N. Pleshakova, P. Moroz // Středoevropský věstník pro vědu a výzkum. – 2014. – 7(9). – С. 30–37 (0,44 д.а., з них дисертанту належить 0,22 д.а.).

10. Плешакова Н. А. Взаимодействие механизмов денежно-кредитной политики в обеспечении финансовой стабильности экономики / Н. А. Плешакова, П.А. Мороз // Новая экономика. – Минск (Беларусь). – 2012. – № 2 (60). – С. 28–36 (0,68 д.а., з них дисертанту належить 0,34 д.а.).

11. Плешакова Н. А. Детенизация экономики как приоритет экономической безопасности Украины / Н. А. Плешакова // Scientific resources management of countries and regions. – 2014. – Vol 2. – С. 188–193 (0,27 д.а.).

За матеріалами конференцій та круглих столів:

12. Плешакова Н. А. Заходи з мінімізації ризиків на ринку платіжних карток: зарубіжний досвід та українська практика / Н. А. Плешакова // Шевченківська весна : сучасний стан науки, проблеми, перспективи : матеріали доповідей ІХ Міжнар. наук. конф. студентів, аспірантів та молодих учених. – Київ : Освіта України, 2011. – Вип. ІХ, том 1. – С. 471–473 (0,14 д.а.).

13. Плешакова Н. А. Стабільність фінансового сектору та оцінка кризових явищ у банківській системі / Н. А. Плешакова // Розвиток механізмів функціонування економіки та фінансово-кредитного сектору в умовах євроінтеграційних процесів : матеріали доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. – Сімферополь : КІЕГП, 2011. – С. 206–209 (0,16 д.а.).

14. Плешакова Н. А. Фінансова безпека як складова економічної безпеки України / Н. А. Плешакова // Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України: матеріали доповідей VIII Міжнар. наук.-практ. конф. – Київ, 2011. – С. 38–39 (0,23 д.а.).

15. Плешакова Н. А. Напрямки забезпечення фінансової стабільності України / Н. А. Плешакова // Шевченківська весна: Економіка: матеріали доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. – Київ : Освіта України, 2012.– Вип. Х, том 1. – С. 184–185 (0,16 д.а.)

16. Плешакова Н. А. Безпека грошово-кредитного сектора як запорука фінансової стабільності України / Н. А. Плешакова, О. А. Плешакова // Актуальні проблеми в економіці та шляхи їх вирішення: матеріали доповідей Міжнар. наук. – практич. конф. – Одеса : Центр економічних досліджень та розвитку, 2012. – Ч.ІІ. – С. 85–87 (0,21 д.а., з них дисертанту належить 0,11 д.а.).

17. Плешакова Н. А. Теоретико-методологічні основи управління структурою капіталу акціонерного товариства / Н. А. Плешакова, О. А. Плешакова // Наука: теорія і практика – 2012: матеріали доповідей VIII Міжнар. наук.-практ. конф. – Перемишль (Польща), 2012. – С. 53–56 (0,20 д.а., з них дисертанту належить 0,10 д.а.).

18. Плешакова Н. А. Забезпечення фінансової стабільності у розвинутих країнах та рекомендації для України / Н. А. Плешакова, О. А. Плешакова // Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України: матеріали доповідей ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. – Електронні дані. – Київ, 2012. – С. 260–262. – Режим доступу: http://econom.univ.kiev.ua/wtpdfsu_2012/files/FSU_2012.pdf (0,16 д.а., з них дисертанту належить 0,08 д.а.).

19. Лютий І. О. Детінізація економіки як складова системи забезпечення економічної безпеки України / І. О. Лютий, Н. А. Плешакова // Фінансова безпека України: проблеми та пріоритети забезпечення: матеріали доповідей наук.-практ. конф. – Івано-Франківськ, 2013. – С. 101–106 (0,24 д.а., з них дисертанту належить 0,12 д.а.).

20. Плешакова Н. А. Світовий досвід забезпечення стабільності фінансової системи / Н. А. Плешакова // Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України: матеріали доповідей Х Міжнар. наук.-практ. конф. – Електронні дані. – Київ, 2013. – С. 422–427. – Режим доступу: http://econom.univ.kiev.ua/conference/finance/wtpdfsu_2013.pdf (0,23 д.а.).

21. Лютий І. О. Індикатори фінансової стабільності банківського сектору / І. О. Лютий, Н. А. Плешакова // Фінанси інституційних секторів економіки України: стан, тенденції розвитку, практика реформування : матеріали наук.-практ. конф. – Електрон. дані. – Київ, 2014. – С. 45–46. – Режим доступу: http://econom.univ.kiev.ua/GS/23032014/Tezi_konferentsiyi.pdf (0,10 д.а., з них дисертанту належить 0,06 д.а.).

22. Плешакова Н. А. Економічні передумови макроекономічної стабільності / Н. А. Плешакова // Моделювання та прогнозування соціально-економічних процесів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів : ЛЕФ, 2015. – Ч. 2. – С. 57–60 (0,16 д.а.).

23. Плешакова Н. А. Сучасні тенденції розвитку тіньової економіки в Україні / Н. А. Плешакова // Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України: зб. матер. наук.-практ. конф. – Електронні дані. – Київ, 2014. – С. 228–230. – Режим доступу : <http://econom.univ.kiev.ua/GS/20102014/zbirruk.pdf> (0,16 д.а.).

24. Плешакова Н. А. Ретроспективний огляд досвіду забезпечення фінансової стабільності в зарубіжних країнах / Н. А. Плешакова // Банківський та реальний сектор економіки : фінансово-економічні аспекти взаємодії та перспективи розвитку: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Тернопіль : Вектор, 2015. – С. 172–175 (0,22 д.а.).

25. Плешакова Н. А. Стабільність фінансової системи: загрози та перспективи / Н. А. Плешакова // Економічна безпека України в умовах фінансової глобалізації: матеріали наук.-практ. кругл. столу. – Полтава, 2015. – С. 61-63 (0,16 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Плешакова Н. А. Фінансова стабільність у забезпеченні фінансової безпеки України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка МОН України. – Київ, 2016.

У дисертаційній роботі досліджено теоретичні засади фінансової стабільності, індикатори оцінки фінансової стабільності та її регулювання в Україні для забезпечення фінансової безпеки держави, яка перебуває під впливом глобалізаційних процесів та структурних трансформацій вітчизняної економіки. Здійснено комплексний аналіз стану, тенденцій і проблем забезпечення фінансової стабільності України. Доведено, що головними макроекономічними ризиками, які загрожують стабільності фінансової системи Україні, є бюджетний дефіцит та зростання боргового навантаження.

Узагальнено світовий досвід з питань фінансової стабільності та досліджено можливість його імплементації у вітчизняних економічних реаліях. Розроблено рекомендації щодо впровадження пріоритетних положень державної політики щодо забезпечення фінансової безпеки як умови стабілізації економіки України.

Ключові слова: бюджетна політика, індикатори фінансової стабільності, фінансова безпека, фінансова система, фінансова стабільність.

АННОТАЦИЯ

Плешакова Н. А. Финансовая стабильность в обеспечении финансовой безопасности Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко МОН Украины. – Киев, 2016.

Целью диссертационного исследования является раскрытие сущности финансовой стабильности на основании отечественного и европейского опыта, а также разработка практических рекомендаций по обеспечению финансовой стабильности для достижения финансовой безопасности Украины.

Систематизация существующих научных взглядов позволила разработать авторское определение понятия «финансовая стабильность», которая в диссертационной работе рассматривается как состояние финансовой системы, при котором эффективно распределяются и используются финансовые ресурсы, реализуются интересы всех субъектов системы финансовых отношений, абсорбируются шоки и исключается их способность оказывать дестабилизирующее влияние на экономику, что является условием обеспечения финансовой безопасности страны. Такая трактовка данного понятия не ограничивает его только обеспечением стабильности банковского сектора, а расширяет, и предусматривает участие всех субъектов финансовой системы для обеспечения финансовой безопасности.

Диссертационная работа посвящена обоснованию инструментария оценки и регулированию финансовой стабильности в Украине, которая находится под влиянием глобализационных процессов и структурных преобразований экономики. Факторы, нарушающие финансовую стабильность, могут быть разделены на две большие группы: внешние (экзогенные) и внутренние (эндогенные). К первой группе относятся: состояние национальной экономики, различные макроэкономические диспропорции в сфере производства и потребления, инвестиции в реальный капитал, повышение цен на нефть и другие основные импортные товары, удорожание обслуживания внешнего долга в результате резкого повышения процентных ставок. Вторая группа объединяет факторы, связанные с несовершенством финансовой системы государства – несовершенство нормативно-правовой базы, отсутствие эффективного надзора и регулирования, чрезмерные внешние заимствования, которые приводят к возникновению большого объема внешней долговой нагрузки.

Проведенный регрессионный анализ выявил причины уязвимости украинской экономики, которые заключаются в тяжести внешнего долга, слабости банковского сектора и дефиците счета текущих операций.

Исследован мировой опыт по вопросам финансовой стабильности и проанализирована возможность его имплементация в современных экономических реалиях Украины. В работе обобщены методология МВФ и Всемирного банка (Программа оценки финансового сектора – FSAP) Комитета при Банке международных расчетов (Базельский комитет по банковскому надзору), ОЭСР, Международной организации регуляторов рынков ценных бумаг (IOSCO), Международной ассоциации органов страхового надзора (IAIS), Совета по

международным стандартам финансовой отчетности (IASB), Совета по финансовой стабильности.

Разработаны рекомендации по внедрению приоритетов государственной политики в обеспечение финансовой стабильности Украины. Для достижения финансовой стабильности важно концептуально переосмыслить государственную финансовую политику, в частности необходимым шагом является разработка эффективной финансовой политики как стабилизирующего фактора финансовой безопасности, которая создала бы макрофинансовую среду, активизирующую деятельность всех субъектов финансовой системы, с целью стимулирования их инвестиционной активности и улучшения конъюнктуры рынка.

Ключевые слова: бюджетная политика, индикаторы финансовой стабильности, финансовая безопасность, финансовая система, финансовая стабильность.

SUMMARY

Plieshakova N. A. Financial stability in ensuring financial security of Ukraine.
– Manuscript.

The thesis for the degree of Candidate of Sciences (Economics) in the specialty: 08.00.08 – Money, Finance and Credit – Taras Shevchenko National University of Kyiv. – Kyiv, 2016.

The thesis explores theoretical foundations for improving financial stability, studies indicators for assessing and controlling financial stability in Ukraine to ensure the financial security of the state, which is under the influence of globalization processes and structural changes in the national economy. The study presents a comprehensive analysis of the alterations and problems of financial stability in Ukraine. The research shows that the main macroeconomic risks that threaten stability of the financial system of Ukraine are the budget deficit and increasing debt burden. The thesis generalizes international expertise on financial stability and explores the possibility of implementing the factual knowledge in view of domestic economic realities. Some recommendations are put forward regarding priorities of the government policy to ensure financial security in terms of stabilizing the economy of Ukraine.

Keywords: fiscal policy, indicators of financial stability, financial security, financial system, financial stability.

